

В.В. Кузнецов, Н.В. Кузнецова

МАРИЙ ЙЫЛМЕ

Паши программе

V класс

Йошкар-Ола
2013

УДК 81.2 Мар
ББК 74.2
К 89

*Марий туныктыш институтын
научно-методический советише темлен*

2

Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В.

К 89 Марий йылме: Паша программе: V класс. – Йошкар-Ола: Марий
туныктыш институт, 2013. – 64 с.
ISBN 978-5-4325-0068-7

Марий йылме дене V класслан паша программе образований стандарт
негызеш ышталтын. Тудо тунемше йочалан шинчымаш кукшытым палемда,
тун программн ужашыже-влакым урок шот дене шеледа, туныктышылан
уроклан ямдылалташыже полшышым ышта.

Марий йылмым туныктышо-влаклан темлалтеш.

**УДК 81.2 Мар
ББК 74.2**

ISBN 978-5-4325-0068-7

© Марий туныктыш институт, 2013
© Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В., 2013

УМЫЛТАРЕН ВОЗЫМАШ

Марий йылме дене V класслан чумырымо паша программе йылме дене пуышаш образований стандарт негызеш ышталтын. Тудо V классыште тунемше йочалан шинчымаш кўкшытым палемда, тўн программын ужашыже-влакым урок шот дене шеледа, туныктышылан уроклан ямдылалташыже полышым ышта.

Паша программе тыгай ужаш-влак гыч шога:

1. «Марий йылме» предметым тунемме тўн содержаний.
2. Тунемме ий мучаште йоча мом палышаш да мом ыштен моштышаш.
3. Туныктымашын цельже.
4. Тунемме предметын школ планыште верже.
5. Тунемшаш материалым шагат шот дене шеледымаш.
6. Йылме лывыртыме пашан ойыртемже.
7. Туныктымо годым энгертышаш тўн книга.
8. Урок шот дене тематический планирований.
9. Туныктымо годым кучылтшаш материал.
10. Шинчымашым тергаш кучылтшаш диктант-влак.
11. Шинчымашым тест почеш тергымаш.

Мутат уке, туныктышо шке пашаштыже шуко нелылык дене вашлиеш: тунемшаш материаллан йоча-влак ямде огытыл, паша радамыште иктаж вашталтыш лийын кая, иктаж-мом писын эртарыман да т.м. Но пуышаш шинчымаш кўкшыт тугаяк коদেশ: йоча шке ийготшылан йўрышў йылме теорий дене палыме лийшаш, налме шинчымашым ылышыште кучылт моштышаш. Тидын нергенак каласыме 2004-ше ийыште марий йылме дене лекше программыште: «Шочмо йылмым туныктымаште поснак кўлешан сомыл тыгай лийшаш:

- мутпогыжым чарныде шарен-кумданден толын, йочам шўм-чонжо да уш-акылже дене кўрылтде куштен шогаш, тўня ылышым чын умылашыже полшаш;
- йылме нерген у деч ум пален налын да шуко лудын, йочалан шке шинчымашыжым эреак кумданден шогашыже йўным ышташ;
- шинчымашым шарыме тўрлў йўн дене палдараш: книга дене пашам ышташ, конспектым возаш, тўрлў мутер да моло справочный материал дене пайдаланен мошташ туныкташ;
- йылме дене пайдаланен мошташ туныкташ: йоча лудын, возен, ойлен да колышт моштыжо».

«МАРИЙ ЙЫЛМЕ» ПРЕДМЕТЫМ ТУНЕММЕ ТҮН СОДЕРЖАНИЙ

V КЛАСС (68 шагат)

Йылме – ег-влак коклаште кыл кучымо эн кӱлешан йӱн

I. Мутланен моштымаш айдемын илышыштыже. Йылме да ваш мутланымаш. Тӱрлӧ амаллан кӧра мутланымаш. Ойлымо да возымо йылме. Диалог да монолог нерген умылымаш.

II. Йылме поянлыкым шижын моштымаш, ойлымо да возымо йылме кокласе кыл ден ойыртемем палымаш. Диалоган да монологан текст-влакым чонымаш.

I – IV класслаште тунеммым ушештарымаш

4

I. Йӱн да сонг (гласный ден согласный) йӱк да буква-влак. Мутысо пералтыш (ударений). Марий алфавит. Мут мучашысе пералтышдыме йӱн буква возымаш.

Ойлымаш ужаш-влак нерген тунеммым ушештарымаш.

II. Чыла йӱн ден сонг йӱкым чын ойлен моштымаш. Марий алфавитым палымаш. Лӱм мут, пале мут, чот мут, олмештыш мут, глагол да наречийым текстыште кучылтмаш.

Синтаксис. Пунктуаций

I. Синтаксис ден пунктуаций – йылме наукин посна ужашыже-влак.

Муткылдыш (мут сочетаний). Ойлончо (предложений). Текст.

Муткылдыш: тӱн да рашемдыше мут-влак. Муткылдышым лончылымаш.

Ойлончо. Тыглай ойлончо (простой предложений). Каласыме цель да каласыме кумылым шотыш налын, тыглай ойлончо-влакын тӱрлӧ лиймышт. Пунктограмме. Ойлончын тӱн членже-влак: подлежащий да сказуемый. Ешарыме член-влак (второстепенный член-влак): ешартык (дополнений), рашемдык (определений), умландарыше член. Распространенный огыл да распространенный ойлончо-влак.

Икгай членан ойлончо-влак. Икгай членан ойлончышто чарналтыш палым (препинаний знакым) шындымаш. Икгай член-влак ончылно шогышо иктешлыше мут. Иктешлыше мут деч вара кокточкым шындымаш.

Савырныммут (обращений). Савырныммут улмо годым чарналтыш палым шындымаш.

Тыглай ойлончым синтаксически лончылымаш.

Кыдежан ойлончо (сложный предложений). Ушем мутан да кажне тыглай ойлончышто кок главный членге улман кыдежан ойлончо-влак. Ойлончо мучашысе чарналтыш пале-влак.

Вияш ой. Авторын мутшо деч вара да тудын деч ончыч шогышо вияш ой. Вияш оян тыглай ойлончышто знакым шындымаш.

Диалог. Реплике. Диалогысо реплике ончылан тирем шындымаш.

II. Увертарыше (повествовательный), йодмашан, кўштыман да кугу кумыл дене каласыман, икгай членан да иктешылыше мутан, савырныммутан ойлончылаште знакым чын шынден, кўлеш ойсем (интонаций) дене каласымаш. Тыгай ойлончо-влакым текстыште кучылт моштымаш.

5

Фонетике. Графике. Орфографий

I. Фонетике – йылме наукин ужашыже. Йўк – йылмын единицыже.

Кутырымо йўк-влак. Йон ден сон йўк-влак. Мутысо пералтыш. Пералтышан да пералтышдыме йонйўк-влак. Мутлончо (слог). Мутым ик корно гыч весыш вончыктарымаш.

Мужыран йон (звонкий) да пич (глухой) сонйўк-влак. Мужыран пенгыде да пушкыдо сонйўк-влак. Мужырдымо йон да пич сонйўк-влак. Мужырдымо пенгыде да пушкыдо сонйўк-влак. Возымо годым йўкым буква дене ончыктымаш. *Е, ё, ю, я* буква-влакын кок тўрлў значенийышт. Мутышто *ь* ден *ъ* буква-влакым возен моштымаш. Мутышто *е* ден *э* буква-влакым возымаш. Руш йылме гыч пурышо шомаклаште чўчкыдын вашлиялтше пушкыдо сонйўк-влак: *о, т, р*.

Мутым фонетически лончылымаш.

Графике – йылме наукин ужашыже. Алфавит.

Орфографий – йылме наукин ужашыже. Орфографий мутер дене пайдаланымаш.

Орфограмме нерген умылымаш.

Орфоэпий – йылме наукин чын ойлымо нормо дене палдарыше ужашыже.

II. Мутышто орфограммым муын моштымаш да умылтарымаш. Мутышто орфограммым графически палдарымаш.

Орфоэпий мутер дене пайдаланымаш.

Лексике

I. Лексике – йылме наукин ужашыже. Мут – йылмын поянлыкше. Мутын лексический да грамматический значенийже.

Ик значения да шуко значения мут-влак. Мутын тўн да вончештарыме значенийже. Омоним. Синоним. Антоним. Мутерым кучылтмаш.

Марий йылмын мут поянлыкше. Чылалан палыме мут-влак. Посна кундемыште гына вашлиялтше, але диалект, шомак-шамыч.

Тўрлő специальность дене кылдалтше мут-влак (профессионализм).

Марий йылмысе мут-шамычын лиймышт: финн-угор кугезе йылме деч кодшо да вес (чуваш, татар, руш) йылмыла гыч пурышо мут-влак. Архаизм. Неологизм. Кўэмалтше ойсавыртыш-влак.

II. Кўлеш шомакым мутерыште муын моштымаш. Возымо да кутырымо годым мутым чын кучылтмаш.

Мутын составше

9

I. Морфеме – шомакын значениян эн изи ужашыже. Мутвож. Икгай вожан мут-влак. Муттўн да мутмучаш. Нулевой мутмучаш. Приставке.

II. Мутым состав дене лончылен моштымаш.

Мутын вашталтмыже да ышталтмыже

I. Мут ышталтмаш – йылме наукин ужашыже. Мутын вашталтмыже да ышталтмыже. Мут ышталтме морфологический йўн. Мут ышталтме лексико-синтаксический йўн. Муттўн ушымо але мужырын каласыме дене лийше йыгымут-влак (сложный мут-влак).

II. Мутын вашталтмыже да ышталтмыж нерген умылымаш. Мут ышталтме йўн-влакым кучылт моштымаш. Йыгымут-влакым ыштымаш.

Морфологий да орфографий

Самостоятельный да служебный ойлымаш ужаш-влак

Лўм мут

I. Морфологий – йылме наукин ужашыже. Лўм мутын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртемыже, синтаксический рольжо. Лўм мутын савырныммут семын кучылталтмыже.

Лўм мутын ышталтмыже.

Чонан да чондымо (одушевленный да неодушевленный) предмет-влакым ончыктышо лўм мут-влак. Собственный да

нарицательный лўм мут-влак. Собственный лўм мут-влакым возен моштымаш.

Лўм мутын числа, лица да вочмык (падеж) дене вашталтмыже. Лўм мутын лицам ончыктышо (притяжательный) суффиксше-влак.

Лўм мутын числаже. Единственный числаште гына каласалтше лўм мут-влак. Множественный числам ончыктышо *-влак, -шамыч, -ла, -мыт* суффикс-влак. *Шуко, шагал, икмыняр* шомак-влак дене лўм мутын единственный числаште гына кучылталтмыже.

Лўм мутым ышталтмыже, состав дене да морфологически лончылымаш.

II. Лўм мутын иктешлыше значенийжым, морфологический ойыртемжым да ойлончышто синтаксический рольжым пален да ойырен моштымаш. Лўм мутым возен моштымаш. Йыгымут-влакым чын серымаш.

✓

Идалык мучко тунеммым ушешгарымаш

Тунемме ий мучаште йоча мом палышаш да мом ыштен моштышаш

Тунемше мом палышаш:

- V классыште тунемме йылме дене кылдалтше чыла умылымашым;

- тунемме йылме раздел-влакым;

- ойлымо да возымо йылме ойыртемжым, диалог ден монологын чоналтме ойыртемжым;

- текстын ойыртемже-влакым;

- литератур йылмын нормыжо-шамычым (орфоэпический, лексический, грамматический, орфографический, пунктуационный);

- ойлымо йылме этикетым.

Тунемше мом ыштен моштышаш:

- ойлымо йылме ден сылнымутан литературы йылмыжым ойырталышаш;

- текстым, лудын, ужашлан чын шеледышаш, келшыше вуймутым пуышаш, темыжым да тўн шонымашыжым палышаш, планым чонгышаш;

- диалогым да монологым чонен моштышаш;

- каласкалымаш (повествований), сўретлымаш (описаний), шонымашан текст-влакым ойырталышаш;

- йылмын стиль ойыртемжым палышаш;

- ойлышо енын мутшым кўлеш семын умылышаш;

- текстым тўрлў семынат лудын моштышаш: шымлен, кўлеш верым ойырен, тыглай палаш шонен;

- ойлымо-возымо годым литератур йылмым кучылтшаш;
- ваш мутланыме годым шкем кучен моштышаш, ойлымо йылмым эскерышаш;
- мутым фонетически да состав дене лончылен моштышаш;
- палыме орфограммым мушаш да мутым кузе чын возаш кўлмым умылтарышаш;
- чыла йонг ден сонг (гласный ден согласный) йўкым литературно чын каласышаш;
- тыглай ден кыдежан ойлончо-влакым шкегыч чонен да кучылт моштышаш, нуным синтаксически лончылышаш;
- каласыме шот дене тўрлў ойлончо-влакым, икгай членан ойлончым да икгай член-влак ончылно шогышо иктешлыше мутан ойлончым, савырныммутым келшыше ойсем дене каласен моштышаш. Нине ойлончылаште тунемме пунктограммым чын мушаш да умылтарышаш;
- орфографий правиллан келшышын мут-влакым чын серышаш;
- орфографий, орфоэпий, моло мутер-влак дене пайдаланен моштышаш;
- орфоэпий нормо дене келшышын кутырышаш;
- ик да шуко значениян мутым палышаш, профессиональный, диалектний мут-влакым шижшаш да значенийыштым умылышаш;
- синоним, антоним, омоним-влакым мушаш да кучылт моштышаш;
- лўм мутын иктешлыше значенийжым, морфологический ойыртемжым да ойлончышто синтаксический рольжым пален да ойырен моштышаш;
- лўм мутым морфологически лончылышаш;
- лўм мутым состав дене да ышталтме шот дене лончылышаш;
- тунемме идалык мучаште посна теме почеш выступленийым чонышаш, йолташ-влак ончылно ойлен кертшаш.

Туныктымашын цельже

Марий йылмым школышто туныктымашын тўн **цельже** семын темлыме программе икмыняр татым палемда:

– йочан *культуроведческий компетенцийжым* вияндаш, вес семын каласаш гын, шочмо йылмым йўраташ туныкташ, тудын поян да сўрал улмыжым шижаш полшаш; йылмым пўтынь тўвыран ик ужашыж семын шижаш туныкташ, тудым калыкын морально-этический нормыжо-влакым йоча чоныш сайын шындарен кертше вий семын ончыкташ;

– шкет айдеме кугу кўкшытыш шуын огеш керт, тудо ең дене мутланен, весе-влак дене келшен ылышаш. Тидланже ойым чонен моштымаш кўлеш, кучылтмо шомак-влакымат эскерыман. Тыгезе, йылме закон-влакым сайын палыман, фразеологический ойсавыртыш-влакым шотлан конден каласыман, тўрлў мутерлашкат ончалман. Тыгай паша дене йочан *йылме* да *лингвистический компетенцийже* виянеш. Тидыжым уроклаште веле ышташ лиеш;

– йолташ-влак ончылно шонымашым радамлен ойлаш, енлан чын улмым ўшандарен каласаш туныкташ, кўлеш годым ойым вес йогыныш кусараш але вес еңын мутышкыжо пураш *коммуникативный компетенцийым* вияндымаш полша.

6

Тунемме предметын школ планыште верже

Марий йылмым тунемаш арнялан кок шагат пуалтеш, чылаже 68 шагат.

Тунемшаш материалым шагат шот дене шеледымаш

Йылме нерген мутланымаш – 1 шагат.

Ончыч тунеммым ушештарымаш – 4 шагат.

Синтаксис. Пунктуаций – 16 шагат.

Фонетике. Графике – 4 шагат.

Лексике – 9 шагат.

Мутын составше – 3 шагат.

Мут ышталтмаш да мут вашталтмаш – 4 шагат.

Морфологий да орфографий. Лўм мут – 6 шагат.

Идалык мучко тунеммым иктешлымаш да ушештарымаш – 3 шагат.

Шинчымашым тергyme тест – 5 шагат.

Диктант – 6 шагат.

Изложений – 3 шагат (2 изложений текст).

Текст дене паша – 2 шагат.

Моло йылме лывыртыме паша – 2 шагат.

Резерв урок – 5 шагат.

Йылме лывыртыме пашан ойыртемже

Йылме лывыртыме паша кажне урокышто эртаралтпаш. Тиде паша тыгай корно дене кайышаш:

– урок тўналтышыште изи текстым лончылымаш;

– пуюмо распространенный огыл ойлончо-влакым распространенныйш савырымаш;

- изложений-миниатюрым возымаш;
- түрлө теме дене ваш мутланымаш, ойлымаш;
- мөнгүлан пуымо пашан творческий шүлүшан лиймыже.

Посна йылме лывыртыме пашалан ойырымо урок тергыме сынан веле лийын кертеш.

Текстым лончылымаш

Кугыт дене изирак текст дене пашалан жапым эреак ойырыман. Текстын темыжым, тўн шонымашыжым йоча лудмо почешак шижын моштышаш. Умбакеже планым, тезис сынан планым чоҥаш туныктыман. Лончылышашлык текстын шинча ончылно улмыж годым ойлончо-влак да текстын ужашыже-влак кокласе кылым ончыкташ туныктыман. Умбакеже текст чоньмо ойыртем, йылме ойыртем дене пашам ыштыман. Тўрлө пералтыш, чарналтыш (паузо), лудмо ойсем могырым лончылыман.

Палемдыман: посна теме дене ойырыдымо урокышто текстын 1-2 ойыртемже дене веле пашам ыштыман. Темлыме урок шеледымаш почеш текст дене пашалан посна кок урок ойыралтеш.

Текст дене паша ышташ полшышо семын «Йылме лывыртыме паша» (Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В.) книгаг шотлыман.

Распространенный огыл ойлончым распространенныйиш савырымаш

Тыгай пашан кўлешлыкше нерген поснак палемдыман. Ваш мутланьме годым кўчык ой дене вашештыше сн кумылым волта, умбакеже жапым тудын пелен эртарыме ок шу. Тидыже айдемым паша деч тора, ваш умылыдымаш шочеш.

Палемдыме пашам йочалан лишыл теме гыч тўналман. Мутлан: *Кече онча. – (Могай?) кече (кузе?) онча. – Чевер кече шыргыж онча. – Чевер кече (кушеч?) (мом?) шыргыж онча. – Чевер кече кава гыч олыкым шыргыж онча. – Чевер кече (могай?) кава гыч (могай?) олыкым шыргыж онча. – Чевер кече пундашдыме кава гыч пеледышан олыкым шыргыж онча. – Тыгай ойлончо-влакым умбакежат шуаш лиеш.*

Изложений-миниатюрым возымаш

Тичмаш уроклан келыштарыме изложенийын кугытшо 5-ше классыште 100-150 мут гыч шогышаш. А изложений-миниатюр тичмаш урокым огеш йод. Кугыт шот дене тудо 50 мут деч кугу лийшаш огыл, но шонымаш кошартыме лийшаш. Тыгай текстым возымаш авторын лексикыжым, ойлончо чоньмо ойыртемжым арален кодаш полша. Тыгодым йоча ойлончо кузе чоҥалтпашымат шижын шукта.

Изложений-миниатюрлан текстым туныктышо шкежат кычал кертеш, изложений сборникыштат муаш лиеш – Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В. Изложений сборник: 5 – 9 класслаште туныктышо-влаклан. – Йошкар-Ола: Марий книга савыктыш, 2010.

Түрлө теме дене ваш мутланымаш, ойлымаш

Тыгай пашам устный сочинений семен аклыман. Тыгодым диалоган да монологан текст чоңалтеш. Тиде пашат тұрыс урокым огеш йод. Чоңымо текст түрлө теме дене лийын кертеш. Мутлан:

- Мемнан классна (школна, ешна).
- Мыйын йолташем (палысем, пошкудем).
- Мыйын пием (пырысем).
- Мыйын авам (ачам, ковам, кочам, акам, изам да т.м.).
- Йөратыме пеледышем (пушентем, энерем, олыкем да т. м.).
- Шочмо верем (ялем, селам, олам).
- Сылне шошо (кенез, шыже, теле) кече.
- Шұлыкан (куандарыше) кече.
- Йұштө (леве, лыжга, шолеман, кұдырчан) йүр.
- Икымше пеледыш (лышташ).
- Первый (пытартыш) лум да т.м.

Теме-влакым туныктышо шкежат муын кертеш, «Йылме лывыратыме паша» (Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В.) книгаштат уло (100 с.).

Тиде тұшкашкак тунемме идалык мучаште эртарыме иктешлымаш урокым пуртыман. Тудо конференций урок семен лийшаш. Ойырымо теме почеш йоча теоретический материалым иктыш чумырышаш, ойлымыжым пример дене пентгыдемдышаш, ешартыш информацийым кычалшаш. Погымо паша дене йоча йолташ-влак ончылно ойлышаш.

Мӧнгысӧ пашан творческий шұлышан лиймыже

Тунемаш ойырымо шагат чұдылык мӧнгысӧ пашам творческий шұлышаным ышташ йодеш. Садлан пуымо план але план-тезис почеш текстым чоңымашлан кугурак верым ойырыман. Тыгай пашалан тунемме книга кельштаралтын.

Туныктымо годым эгертышаш тўн книга

Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В. Марий йылме. 5-ше класслан учебник. Марий книга савыктыш. Йошкар-Ола, 2007.

УРОК ШОТ ДЕНЕ ТЕМАТИЧЕСКИЙ ПЛАНИРОВАНИЙ

№ п/п	Урокын темыже	Урокын типше	Пуышаш шинчымаш	Йоча мом ыштышаш	Тергымаш, шке семын ыштыме паша	Мӱнгысӱ паша
1	2	3	4	5	6	7
Йылме – еп-влак коклаште кыл кучымо эн кӱлешан йӱн.						
1	Йылме нерген мутланы- маш	У шинчы- машым налме урок	Айдемын илышыштыже мутланымаш. Ойлымо да возымо йылме. Диалог да монолог.	<i>Пальышаш:</i> мутланыме йылмын кӱлешлыкше. Диалог да монологын чоналтмышт. <i>Моштышаш:</i> диалоган да монологан текстым чонгышаш.	Лудмо навыкым тергымаш. Текст- влакым теме шот дене радамлы- маш.	Тунемме книгасе 6-шо паша (6 с.) – темлыме план почеш текстым чонаш.
I – IV класслаште тунеммым ушештарымаш.						
2	Ончыч тунем- мым иктешлен ушешта- рымаш	Ушешта- рымаш урок	Мутын составше да ойлончын членже-влак.	<i>Пальышаш:</i> морфеме- влакын тӱрлӱ лиймышт. Тӱн да ешарыме член-влакым ойырышаш. <i>Моштышаш:</i> мутым состав дене мыняр- гынат лончылен кертшаш, ойлончо- влакым член шот дене лончылышаш.	Мутым состав дене да ойлончым член шот дене лончы- лымо навыкым тергымаш.	Кенежым кузе эртарыме нерген йолташ дене мутланымаш – диалоган текстым чонаш.

3	Иўк да буква.	Ушештарымаш урок	Иўк да буква нерген тўналтыш класслаште тунеммым ушештарымаш.	<i>Пальшаш:</i> йўкын кузе ышталтмышым умылттарышаш, йон ден сон (гласный ден согласный) йўк-влакын ышталтмышт годым лийше ойыртемем палышаш. <i>Моштышаш:</i> йўкым буква полшымо дене ончыктышаш; ойлымым транскрипций гоч ончыктышаш.	Практический паша. Ойлымым транскрипций дене ончыктымаш.	«Марий йылме дене дидактический материал» (Е. Иванова, Т. Воронцова. Йошкар-Ола, 1997) книга гыч 4-ше паша (6 с.) – <i>я, ю, е</i> букван мутлаште йўк ден буквам шотлаш.
4	Ионйўк да йон буква-влак. Сонйўк да сон буква-влак	Ушештарымаш урок	Ионйўк да йон буква, сонйўк да сон буква нерген тўналтыш класслаште тунеммым ушештарымаш.	<i>Пальшаш:</i> йонйўк да йон буква, сонйўк да сон буква нерген умылышаш. <i>Моштышаш:</i> йон буква-влакым чын возышаш, мутым слоглан шеледышаш, мутым ик корно гыч весыш кусарышаш; сон буква-влакым чын возышаш, пич шоктышо йон согласный-влакын кузе возалтмыштым умылттарышаш.	Практический паша. Словарный диктант.	«Марий йылме дене дидактический материал» книга гыч 7-ше паша (8 с.) – текстым возен налаш, возен шуктыдымо буквам сшараш, текстлан вуймутым пуаш.

5	Текст	Шымлы-маш урок	Текст да тудын ойыртемже-влак. Текстсые ойлончо да текстсые ужаш-влак кокласе кыл. Текстын темыже. Микротеме. Вуймут.	<i>Пальшаш:</i> мо тугай текст, ой-влакын шонымаш дене кылдалтмышт, текстын ойыртемшыже-влак. <i>Моштышаш:</i> текстын темыж ден тўн шонымашыжым каласышаш, вуймутым пуышаш; текстсые ойлончо-влак кокласе кылым ончыктышаш; ужаш-влак кокласе кылым шижшаш; микротеме-влакым палемдышаш.	Творческий паша.	Учебниксые 128-ше паша (66 – 67 с.) – текстлан планым чоҥаш, текстын ужашыже-влакым ончыкташ.
6	Изложения	Иылмелывыртыме паша. Текстым тўрыс почын пуышо изложений дене паша	Текстын темыже да тўн шонымашыже. Микротеме-влак. Текстын планже. Возымо годым энэртишаш мут-влак.	<i>Моштышаш:</i> текстын темыже да тўн шонымашыжым умылышаш, кўчык планым шке ыштышаш; авторын возымо ойыртемжым арален коден, изложенийым возышаш.	Изложений возымо навыкым тергымаш. Изложений сборник (2010 ий) гыч «Кутко-парашютист» але «Чылдырий киса» текст.	Учебниксые 31-ше паша (21 с.) – ушештарыме теоретический шинчымаш.

7	Ойлымаш ужаш нерген ушешта- рымаш	Тўналтыш класслаште тунемме ойлымаш ужаш- влакым ушешта- рымаш	Лўм мут, пале мут, чот мут, олмештыш мут, наречий да глаголын морфологичес- кий ойыртемьшт.	<i>Пальышаш:</i> тўналтыш класслаште тунемме ойлымаш ужал- влакын морфологический ойыртемьшт. <i>Моштышаш:</i> палемдыме морфологический пале почеш ойлымаш ужашым каласен кертшаш, вес тыгай пример дене пентгыдемдышаш.	Орфограм- ман мут- влакым чын возымаш.	Учебникысе 35-ше паша (23 с.) – морфологи- ческий ойыртем-влак почеш мут- влакым тўшкалаш.
8	Диктант	Тергыме паша	Фонетике да морфологий дене тўналтыш класслаште налме шинчымашым тергымаш.	<i>Моштышаш:</i> лудмо почеш возен кертшаш, грамматический заданийым шуктышаш.	Граммати- ческий пашан диктант.	Мўнгтысў паша огеш пуалт.
Синтаксис. Пунктуаций						
9	Муткыл- дыш	Комбини- рованный урок	Муткылдыш нерген ончыч тунеммым ушештарымаш. Тўн да рашемдыше мут. Муткылдышым лончылымаш.	<i>Пальышаш:</i> синтаксис нерген; муткылдыш ден ойлончо кокласе ойыртем; текстын кышкарже. <i>Моштышаш:</i> муткылдышым лончылышаш;	Практичес- кий паша.	Учебникысе 42-шо паша (26 с.) – «Изи шольым (шўжарем)» текстым чонаш (тезис сынан план да

			Муткылдыш – ойлончо – текст.	ойлончо ден текстын ойыртемыштым ончыктышаш.		пуртышаш шомак-влак улыт).
10	Тыглай ойлончо. Каласыме цель дене ойлончын түрлө лиймыже	Комбинированный урок	Тыглай ойлончо нерген ончыч тунеммым ушештарымаш. Каласыме цель дене ойлончын түрлө лиймыжым ончыктымаш.	<i>Пальшаш:</i> ойлончо, ойлончо мучашысе знак нерген тўналтыш классла гыч. <i>Моштышаш:</i> каласыме цель дене түрлө ойлончым чонгышаш да лончылышаш.	Практический паша. Орфограмман мут-влак.	Учебникысе 47-ше паша (29 с.) – ойлончо мучашысе знак, марий литератур дене кыл.
11	Кугу кумыл дене каласыме ойлончо	Комбинированный урок	Восклицательный ойлончо нерген умылымаш. Восклицательный да восклицательный огыл ойлончо-влак.	<i>Пальшаш:</i> ойсем, йўкын тонжо нерген умылышаш. <i>Моштышаш:</i> ойлончым түрлө кумыл дене лудшаш, ег кумылым шижшаш.	Практический паша. Лудмо почеш возымаш.	Учебникысе 53-шо паша (32 с.) – ямде текстым шуаш, мучашлаш; возаш план пуалтын.
12	Ойлончын тўн членже-влак	Ушештарымаш урок	Ойлончын негызше – подлежащий ден сказуемый; нунын синтаксический рольышт. Подлежащий ден сказуемый	<i>Пальшаш:</i> ойлончын тўн членже-влак, подлежащий ден сказуемыйын каласалтмышт. Ойлончын тўн ден ешарыме членже-влакым ойыркалышаш.	Практический паша. Ойлончым синтаксически лончылы-маш.	Учебникысе 60-шо паша (35 с.) – ойлончо гыч кўлеш ужашым ойырен лукташ.

			коклашке тирем шындымаш.	<i>Моштышаш:</i> ойлончын негызшым мушаш, могай ойлымаш ужаш дене каласалтмыштым ончыктышаш; ойлончым синтаксически лончылышаш.		
13	Ойлончын ешарыме членже- влак	Ушештары- маш урок	Ешарыме член- влак нерген тўналтыш класслаште тунеммым ушештарымаш.	<i>Палышаш:</i> ешартык (дополнений), рашемдык (определений), умландарыше член- влакын улмышт. <i>Моштышаш:</i> ойлончым член шот дене лончылышаш, могай ойлымаш ужаш дене каласалтмыштым ончыктышаш.	Практичес- кий паша.	Учебникысе 66-шо паша (38 с.) – текстысе ойлончо- влакым член шот дене лончылаш. Йоча 67-ше пашам ыштен кертеш – 66- шо пашалан энертен, шке ял нерген текстым возаш.
14	Ешартык (дополне- ний)	У шинчыма- шым налме урок	Ешартык нерген умылымаш, тудын каласалтмыже, ойлончышто	<i>Палышаш:</i> ешартыкын йодышыжо-влакым шарнышаш. <i>Моштышаш:</i>	Практичес- кий паша.	Учебникысе 142-шо паша (74 с.) – ойлончын негызшым да

			рольжо.	ешартыкым ойлончышто мушаш, могай ойлымаш ужаш дене каласалтмыжым ончыктышаш.		ешартыкым ончыкташ.
15	Рашемдык (определенный)	У шинчыма- шым налме урок	Рашемдык нерген умылымаш, тудын каласалтмыже, ойлончышто рольжо.	<i>Пальышаш:</i> рашемдыкын йодышыжо-влакым шарнышаш. <i>Моштышаш:</i> рашемдыкым ойлончышто мушаш, могай ойлымаш ужаш дене каласалтмыжым ончыктышаш.	Практический паша.	Учебникысе 149-ше паша (77 с.) – ойлончын негызшым да рашемдыкым ончыкташ.
16	Умландарыше член	У шинчыма- шым налме урок	Умландарыше член нерген умылымаш, тудын каласалтмыже, ойлончышто рольжо.	<i>Пальышаш:</i> умландарыше член- влакын йодышыштым шарнышаш. <i>Моштышаш:</i> ойлончым тўрысек лончылышаш, чыла тўрлў членынат могай ойлымаш ужаш дене каласалтмыжым ончыктышаш.	Практический паша. Ойлончым синтаксически лончылы- маш.	Учебникысе 156-шо паша (81 с.) – текст гыч ик абзацысе ойлончо- влакым член шот дене лончылаш.
17	Распространенный да распрос-	Комбинированный урок	Тўналтыш класслаште налме шинчымашым	<i>Пальышаш:</i> ешарыме член-влакын улышт але укешт дене ойлончо-влакын	Практический паша. Распространенный	Учебникысе 73-шо паша (40 с.) – кугемдыме

	траненный огыл ойлончо- влак		ушештарымаш.	распространенный да распространенный огыл лиймышт. <i>Моштышаш:</i> распространенный да распространенный огыл ойлончо-влакым ойыркалышаш, ойлончо-влакым второстепенный член- влаклан кӧра кугемдышаш.	огыл ойлончым распрос- транен- ныйыш савыры- маш.	кышкаран план почеш текстым чонгаш.
18	Текст	Шымлы- маш урок	Текстын тўн шонымашыже. Текстын ужашыже-влак, нунын кокласе кыл. Абзац. Текстын тўрлӧ лиймыже.	<i>Палышаш:</i> текстын тўн шонымашыжым. <i>Моштышаш:</i> текстым ужаш-влаклан шеледышаш (тўналгыш але тезис, тўн ужаш але доказательстве, мучаш але иктешлымаш); текстым ужаш- влаклан шеледышаш; нунын кокласе кылым ончыктышаш (почела да йыгыре (иктӧр) кылдалтмаш); текстын тўрлӧ лиймыжым ончыктен моштышаш (каласкалымаш але	Творчес- кий паша.	Учебникысе 124-ше паша (64 – 65 с.) – текстлан планым чонгаш; ужаш- влаклан шеледаш, нунын кузе кылдалтмыш- тым ончыкташ.

				повествований, сүрөтлымаш але описаний, шонкалымаш але рассуждений); текстым абзацлан шеледышаш.		
19	Икгай членан ойлончо	Комбини- рованный урок	Түналтыш класслаште налме шинчымашым ушештарымаш.	<i>Палышаш:</i> икгай членан ойлончо нерген умылышаш, икгай член-влакын могай лийын керт-мыштым палышаш. <i>Моштышаш:</i> ойлончышто икгай член-влакым мушаш, нуным ончыктышаш, кўлеш ойсем (интонаций) дене лудшаш.	Практичес- кий паша.	Учебникысе 80-ше паша (43 с.) – текстыше икгай членан ойлончо-влакым кычал муаш да икгай член-влакым ойлончо член семын ончыкташ.
20	Икгай членан ойлон-чышто чарнал-тыш пале да иктешлы-ше мут	У шинчима- шым налме урок	Икгай членан ойлончышто икгай член-влак кокласе кыл; иктешлыше мут улмо годым знакым шындымаш.	<i>Палышаш:</i> икгай член-влакын ойсем да ушем мут полшымо дене кылдалтмышт. <i>Моштышаш:</i> икгай членан ойлончылаште икгай член-влакын ойсем дене але ушем мут полшымо дене кылдалтмышт годым	Практичес- кий паша. Ойлончо- влакым синтакси- чески лончылы- маш.	Учебникысе 86-шо паша (46 с.) – кўлеш информаци-йым мутер почеш рашемдаш.

				да иктешлыше мут улмо годым знакым шынден кертшаш; тыгай ойлончылам күлеш ойсем дене лудшаш. Икгай членан ойлончылам чонымо годым ыштыме йонгылышым төрлышаш.		
21	Савыр- ныммут (обраще- ний)	Комбини- рованный урок	Тўналтыш класслаште налме шинчымашым ушештарымаш. Савырныммутан ойлончышто чарналтыш палым шындымаш.	<i>Палышаш:</i> ойлымо годым савырным- мутын күлешлыкшым шижшаш; ойлон- чышто савырныммут ден подлежащий кокласе ойыртем палышаш. <i>Моштышаш:</i> савырныммутан ойлончышто чарналтыш палым шындышаш, күлеш ойсем дене лудшаш; чондымо предмет деке савырныммутым ыштен моштышаш; савырныммутан ойлончо-влакым шке ойышто кучылтшаш.	Практичес- кий паша. Савырным- мутан ойлончым лудаш тунеммаш.	Учебникысе 170-ше паша (86 с.) – содержани- йым тўрыс пален налаш вес книга кычал муаш.

22	Серыш	Иылме лывырты- ме паша	Түрлө савырнымутым кучылтын, серышым возымаш. Серышым түрлө шонымаш дене возымаш. СМС серыш.	<i>Палышаш:</i> серышын молан возалтмыжым, тудын могай лиймыжым, возымо годым шуктымо правил-влакым. <i>Моштышаш:</i> савырнымутым чын кучылтшаш, тыгодым чарналтыш палым чын шындышаш; СМС серышым возен моштышаш.	Творчес- кий паша. Түрлө сынан серышым возымаш.	Посна йочалан темлыме паша. Йолташлан, иктаж палымылан кагазеш серышым возаш але СМС серышым колташ.
23	Н. Богда- нов-Бель- скийын «Школ омса воктене» сүретше	Иылме лывырты- ме паша. Сүретым лудмаш.	Художник дене палдарымаш. Сүрет почеш ыштымаш. Устный сочиненийын ойыртемже.	<i>Палышаш:</i> художникын илышыже да сүретын историйже нерген. <i>Моштышаш:</i> сүретын ончыл да шентел планыштыже мом ончыктымо нерген умылтарышаш, тун шонымашым ончыктен пуаш полшышо чия- влакым ужшаш.	Творчес- кий паша. Сүретым лудмаш. Устный сочинени- йым чонгымаш.	М.Шкетанын «Мичун уке ачажат...» ойлымышыж дене кылым ончыктен, кучык текстым возаш.
24	Тыглай да кыдежан ойлончо- влак (простой	Комбини- рованный урок	Тунгалтыш класслаште налме шинчымашым ушештарымаш.	<i>Палышаш:</i> тыглай да кыдежан ойлончо- влакын ойыртемыштым ончыктен кертшаш.	Практичес- кий паша. Тыглай да кыдежан ойлончо-	Учебникысе 102-шо паша (54 с.) – темлыме тезис шотан

	да сложный предложе- ний-влак)			<i>Моштышаш:</i> кыдежан ойлончо- влакын ужашлажым лончылышаш, кылдалтме йöныштым ончыктышаш.	влакым лончылы- маш.	план почеш сочинений- миниатюрам возаш.
25	Ушем мутан кыдежан ойлончо (союзан сложный предло- жений)	У шинчы- машым налме урок	Кыдежан ойлончо көргысö тыглай ойлончо- влакын кок главный членге улмышт; тыгай годым ужаш- влакын ваш кылдалтмышт, чарналтыш па- лым шындымаш. Кыдежан ой- лончо көргысö тыглай ойлончо- влакын ушем мут дене кыл- далтмышт.	<i>Палышаш:</i> Кыдежан ойлончо көргысö тыглай ойлончо-влак кокласе кылым ужшаш. <i>Моштышаш:</i> кыдежан ойлончо- влакым чын возышаш, чарналтыш палым шынден моштышаш да күлеш ойсем дене лудшаш. Кыдежан ойлончым синтаксически лончылышаш.	Практичес- кий паша.	Учебникысе 184-ше паша (92 с.) – текст гыч күлешан верым ойыраш.
26	Вияш оян ойлончо	Комбини- рованный урок	Вияш оян ойлончо нерген тўналтыш класслаште тунеммым ушештарымаш. Вияш ой да	<i>Палышаш:</i> вес енгын ойжым каласыме йöным умылышаш, вияш оян ойлончын кузе чоналтмыжым палышаш. <i>Моштышаш:</i> вияш	Практичес- кий паша.	Учебникысе 191-ше паша (95 с.) – мыскара йö- дыш-влаккан вашмутым пуаш.

			авторын мутшо. Вияш оян ойлончышто чарналтыш палым шындымаш.	оян ойлончым чын чонгышаш, кӱлеш годым авторын мутшым ойлончышто тӱрлӧ вере шындышаш; вияш оян ойлончышто знаком чын шындышаш, схемым ыштгышаш.		
27	Диалог	У шинчымашым налме урок	Диалогын чоналтмыже. Реплике нерген умылымаш; тудым возымаш, чарналтыш пале-влакым шындымаш. Сылнымутан текстсые диалог.	<i>Палышаш:</i> диалог, тудын чоналтмыже да тыгодым чарналтыш пале шындымым. <i>Моштышаш:</i> диалогышто мыняр ен мутланымым шижшаш; диалогым чын чонгышаш, знаком шындышаш да кӱлеш ойсем дене лудшаш.	Практический паша. Диалоган текстым чонгымаш.	Учебникысе 199-ше паша (99 с.) – герой-влакын койышыштан акым пуаш.
28	«Синтаксис. Пунктуаций» темым иктешлымаш	Практикум урок	«Синтаксис. Пунктуаций» темым умылымаш тергымаш.	<i>Моштышаш:</i> тунемме чыла темылан чын вашмутым пуэн кертшаш.	Тест почеш шинчымашым тергымаш.	Посна йочалан индивидуальный паша-влак.
29	Диктант	Шинчымашым тергыме урок	«Синтаксис. Пунктуаций» темым кузе умылымаш	<i>Моштышаш:</i> лудмо почеш возымаш, теме почеш пуымо грамматический	Грамматический заданиян тергыме	Мӱнгысӧ паша ок пуалт.

			тергымаш. Грамматический папам шуктымаш.	заданийым шуктышаш.	паша.	
Фонетике. Графике. Орфографий						
30	Иўк да буква. Йон йўк да буква	Комбини- рованный урок	Ион да сон йўк да буква-влак. Кок йўкым он- чыктышо йон- буква-влак. Му- тышто <i>е</i> ден <i>э</i> буквам возы- маш. Перал- тышан да перал- тышдыме йон- йўк-влак. Мут мучашысе пералтышдыме йон буквам воз- ен моштымаш.	<i>Палышаш:</i> йўк да буквам ойырышаш. <i>Моштышаш:</i> кок йўкым ончыктышо буква-влакым чын возышаш; <i>е</i> ден <i>э</i> буква-влакын кунам возалтмыштым палы- шаш; мутым мут- лончылан (слоглан) шеледышаш, ик корно гыч весып вончык- тарышаш. Пералтыш- дыме йон буквам возен моштышаш.	Практичес- кий паша. Тўналтыш класслаш- те налме шинчыма- шым тергымаш.	Учебникысе 8-ше папам шуктыман (9 с.) – чын пералтышым шындаш.
31	Сон йўк да буква- влак	Комбини- рованный урок	Пушкыдо да пентгыде, йон да пич сонйўк-влак. Мужыран сонйўк-влак. Руш йылме гыч пурышо мут- лаште <i>д</i> , <i>т</i> , <i>р</i> пушкыдо сон буква-влакым	<i>Палышаш:</i> согласный-влакын пушкыдо да пентгыде, йон да пич лийын кертмышт. <i>Моштышаш:</i> согласныйын могай улмыжым палемден кертшаш, возымо мутын кузе	Словарный диктант. Мут- влакым орфогра- фически чын возы- мым тер- гымаш. Фонети-	Учебникысе 13-шо паша (12 с.) – кўлеш мутым ойыраш.

			возымаш. Транскрипций.	йонгалтмыжым транскрипций полшымо денс ончыктышаш. Фонетический лончылымаш.	ческий лончылы- маш.	
32	Мутысо пералтыш. Алфавит	Комбини- рованный урок	Иүкдымө буква- влак. Мутышто пералтышым шынден моштымаш. Марий алфавитын ойыртемже.	<i>Палышаи:</i> мутысо пералтышын күлешлыкшым умылышаш. Марий алфавитым каласен кертшаш. <i>Моштышаи:</i> йүкдымө буква- влакым правил почеш возышаш; мутышто пералтышым моштен шындышаш. Алфавитысе чыла буквам чын ойлышаш.	Марий алфавит палымым тергымаш.	Учебникысе 24-ше паша (18 с.). Паша: молан тыге лиймым 3-4 ойлончо дене умылттараш – иктешлымаш- ым ышташ.
33	Орфогра- фий. Орфо- грамме	Комбини- рованный урок	Орфографий, графике, орфограмме.	<i>Палышаи:</i> орфографий, графике, орфограмме нерген умылышаш. <i>Моштышаи:</i> орфографий правиллан келшышын возышаш, орфограмме-влакым палемден кертшаш.	Умылтарен возымо диктант. Күлеш мутым орфогра- фий мутерыште кычалмаш.	Учебникысе 23-шо паша (18 с.) – шымлыма- шым ышташ.

				Марий орфографий мутер дене пайдаланен моштышаш.		
34	«Фонетике» темым иктеш-лымаш	Практикум урок	«Фонетике» темым умылымым тергымаш.	<i>Моштышаш:</i> тунемме чыла темылан чын вашмутым пуэн кертшаш.	Тест почеш шинчыма-шым тергымаш.	Посна йочалан индивидуальный паша-влак.
35	Диктант	Шинчыма-шым тергыме урок	Орфографий. Пунктуаций. Грамматический паша.	<i>Моштышаш:</i> лудмо почеш возышаш, шке йонгылышым мушаш, грамматический заданийым шуктышаш.	Грамматический пашан диктант. Фонетический лончылы-маш.	Монгылан паша ок пуалт.
Лексике						
36	Мутын лексический да грамматический значенийже	У шинчыма-шым налме урок	Лексике. Ойлымо культур. Мутын лексический да грамматический значенийже. Марий мутер дене паша.	<i>Палышаш:</i> лексике нерген умылышаш, мутын лексический да грамматический значенийыштым палышаш; мутланыме годым йылме этикетым шуктышаш. <i>Моштышаш:</i> палыдыме мутын значенийжым мутер почеш умылтарен кертшаш; мутын	Мутер-влак дене пашам быштен моштымаш	«Марий йылме дене дидактический материал» книга гыч 120-шо паша (63 с.) – мут-влакын лексический значенийыш-тым ончыкташ.

				лексический да грамматический значенияйже-влакым ойыркалышаш; ойлымо, возымо годым мутым шке значенийже дене кучылтшаш.		
37	Ик значения да шуко значения мут-влак	У шинчымашым налме урок	Ик значения да шуко значения мут-влак. Мутерлаште шуко значения мут-влак. Ик йылме гыч весыш кусарен моштымашын кўлешлыкше.	<i>Пальшаш:</i> мут-влакын ик да шуко значения лийын кертмышт нерген пальшаш; шуко значения мутым мутерлаште ойыртемем шинчышаш. <i>Моштышаш:</i> ик значения да шуко значения мут-влакым ойыркалышаш; шуко значения мутым шке верыштыже кучылтшаш, мутерыште кўлеш значенийым мушаш; кусарыме папам ыштен моштышаш.	Мут ден муткылдыш-влакым руш йылме гыч кусары-маш.	Учебникысе 213-шо паша (106 с.) – мут-влакын лексический значенийыш-тым умылттараш.
38	Мутын тўн да вончешта-	У шинчымашым налме	Шомакын тўн да вончештарыме значенийже.	<i>Пальшаш:</i> тўн да вончештарыме значения мут-влак	Руш йылме гыч марий йылмыш	Учебникысе 220-шо паша (109 с.) –

	рыме значений-же	урок	Сылнымутан литературышто вончештарыме значениян мут-влакым кучылтмаш. Вончештарыме значениян шوماкым мутерлаште ончыктымаш.	нерген умылышаш. <i>Моштышаш:</i> вончештарыме значениян мутын лексический значенийжым умылтарышаш; кӱлеш годым тыгай шوماкын значенийжым мутер почеш кычал мушаш; ойлымо, возымо йылмыште вончештарыме значениян мут-влакым кучылтмаш.	кусарымаш.	темлыме шوماк-влак полшымо дене ойлончовлакым чоҥаш.
39	Омоним	Комбинированный урок	Омоним нерген ончыч налме шинчымашым ушештарымаш. Омоним да шуко значениян мут. Омоним-влакын тӱрлӧ лиймышт.	<i>Пальшаш:</i> омоним нерген умылышаш. <i>Моштышаш:</i> омоним да шуко значениян мут-влакым ойыркалышаш; омоним-влакым мутерлаште кычал мушаш.	Мутер диктантым возымаш.	Учебникысе 227-ше паша (111 – 112 с.) – темлыме шوماк-влак полшымо дене ойлончовлакым чоҥаш.
40	Синоним	Комбинированный урок	Синоним нерген ончыч тунеммым ушештарымаш. Синоним радам. Доминант	<i>Пальшаш:</i> синонимым йылмыште кучылтмо ойыртемем. <i>Моштышаш:</i> синоним-влакым кычал мушаш;	Творческий паша. Синоним радамым чоҥымаш.	Учебникысе 234-ше паша (114 с.) – почеламут корныла почеш

			нерген умылымаш. Сылнымутан литературышто синоним-влакын рольышт.	синоним радамым ыштен моштышаш; ик мутымак уэш-пачаш кучылтмо деч корангаш манын, шке ойлымо, кутырымо йылмылаште синоним- влакым кучылтшаш.		текстым чонгаш.
41	Антоним	Комбини- рованный урок	Антоним нерген ончыч тунеммым ушештарымаш. Антонимым сылнымутан литературышто кучылтмаш.	<i>Пальышаш:</i> антонимым йылмыште кучылтмо ойыртемем. <i>Моштышаш:</i> антоним-влакым текстыште кычал мушаш; ойлымо, возымо йылмылаште кучылтшаш.	Творчес- кий паша. Синониман, антониман сочетаний- влакым чонгымаш.	Учебникысе 241-ше паша (116 с.) – «Илышыштат антоним лиеш» план почеш текстым чонгаш.
42 – 43	Тергыме изложе- ний	Иылме лывырты- ме паша	Контрольный изложенийым возен моштымо навыкым тергымаш. Текстын темыжым да тун шонымашыжым почын пуымым, план чонен моштымо навыкым тергымаш.	<i>Моштышаш:</i> лудмо почеш тергыме (контрольный) изложенийым возышаш.	Тергыме изложений. Планым шке чонгымаш.	Монгылан паша ок пуалт.

			Шомак-влакым шке лексический значенийышт дене чын кучылтмым тергымаш.			
44	Чылалан палыме да диалект мут-влак	У шин-чымашым налме урок	Чылалан палыме да диалект мут-влак нерген умылымаш. Марий йылмын наречий ден говоржо-влак. Диалект да диалектизм-влак. Сылнымутан литературышто диалект мут-влакым кучылтмаш.	<i>Палышаш:</i> чылалан палыме да диалект мут-влакым ойыркалышаш. <i>Моштышаш:</i> литератур йылмысе мут-влакым кучылташ тыршышаш, кӱлеш годым диалект шомакын лексический значенийым мутер почеш пален кертшаш.	Текстлаште ваплиялтше диалект шомак-влакым литератур йылмылан келыштары-маш.	Учебникысе 248-ше паша (120 с.) – пӱрткайык нерген шинчымашым пойдараш.
45	Тӱрлӱ специальность дене кылдалтше мут-влак. Архаизм. Неологизм	У шин-чымашым налме урок	Тӱрлӱ паша дене кылдалтше мут-влак. Архаизм да неологизм нерген умылымаш. Табу нерген кучылтмаш.	<i>Палышаш:</i> тӱрлӱ паша дене кылдалтше мут-влакым ойыркалышаш. Топшемше да у мут-влак нерген умылышаш. <i>Моштышаш:</i> тӱрлӱ паша дене кылдалтше	Практический паша.	Учебникысе 256-шо паша (124 с.) – тӱшка гыч кӱлешан верым возен лукташ.

				мут-влакым радамлен кертшаш. Тоштемше да у мут-влакын значенийыштым мутерла почеш умылтарышаш. Марийын йўлаже-влак дене кылдалтше табу шомак-влакым умылышаш.		
46	Марий йылмысе мут-влакын кушеч лиймышт. Фразеологий	У шинчымашым налме урок	Марий мутын историйже дене палдарышаш. Кўэмалтше савыртыш-влак.	<i>Палышаш:</i> этимологий, фразеологий шомак-влакын значенийыштым. <i>Моштышаш:</i> чылт тошто марий мут-влакым каласен кертшаш; кўэмалтше ойсавыртыш-влакын значенийыштым умылтарышаш, кўлеш годым мутер почеш рашемдышаш.	Практический паша. Мутер почеш кўэмалтше ойсавыртыш-влакын значенийыштым кычалмаш.	Учебникысе 263-шо паша (128 с.) – «Теорий» книга почеш паша.
47	«Лексике» темым иктешлы-маш	Практикум урок	«Лексике» темым умылымым тергымаш.	<i>Моштышаш:</i> тунемме теме почеш чыла йодышлан чын вашмутым пуышаш.	Тест почеш шинчымашым тергымаш.	Посна йочалан индивидуальный паша-влак.
48	Диктант	Шинчымашым	Лексике. Грамматический	<i>Моштышаш:</i> лудмо почеш возышаш; шке	Грамматический	Монгылан паша ок

		тергыме урок	паша.	йонгылышым муын моштышаш; грамматический заданийым шуктышаш.	пашан диктант.	пуалт.
Мутын составше						
49	Мутын ужашла- же	Ушешта- рымаш урок	Тўналтыш класслаште налме шинчымашым ушештарымаш. Мутвож. Икгай вожан мут-влак.	<i>Пальышаш:</i> мутвож, муттўн, суффикс да мутмучашым палемдышаш. <i>Моштышаш:</i> тунемме чыла тўрлў морфемымат ончыктен; икгай вожан мутым ужаш да пример шотеш каласен кертшаш.	Практичес- кий паша. Мут- влакым состав дене лончылы- маш.	Учебникысе 270-ше паша (131 с.) – лўм мут-влакым возен лукташ, состав дене лончылаш.
50	Муттўн ден мутвож	Комбини- рованный урок	Тўналтыш класслаште налме шинчымашым ушештарымаш. Муттўн ден мутмучаш. Нулевой мутмучаш	<i>Пальышаш:</i> муттўн ден мутмучашым морфеме семын ончыктышаш. <i>Моштышаш:</i> мутын составшым ужаш; муттўн ден мутмучашым ончыктышаш; нулевой мутмучашым ончыктышаш.	Практичес- кий паша. Мутым состав дене лончылы- маш.	Учебникысе 277-ше паша (134 с.) – мут- влакым состав дене лончылаш.
51	Суффикс ден	Комбини- рованный	Тўналтыш класслаште	<i>Пальышаш:</i> суффикс ден приставкым	Практичес- кий паша.	Учебникысе 291-ше паша

	приставке	урок	налме шинчымашым ушенштарымаш. Суффикс. Приставке.	морфеме семын ончыктышаш. <i>Моштышаш:</i> чыла түрлө морфемымат ончыктен; марий йылымыссe приставке-влакын ойыртемаштым ончыктен.	Мутым состав дене лончылы-маш.	(140 с.) – палемдыме мут-влакым возен лукташ, состав дене лончылаш.
Мут ышталтмаш да мут вашталтмаш						
52	Мут ышталтме түн йон-влак	У шинчымашым налме урок	Мут ыштыме йон-влак: суффикс полшымо дене, мут ушалтме дене, мут мужырлалтме дене, приставке полшымо дене, ик ойлымаш ужашын весыш вончымыж дене.	<i>Палышаш:</i> мут ыштыме түн йон-влакым палышаш да ончыктышаш. <i>Моштышаш:</i> мутын ышталтме йонжым графически ончыктышаш; темлыме йонлан примерым каласышаш.	Практический паша. Мут ышталтме йоным ончыкты-маш	Учебникысе 298-ше паша (144 с.) – ойлончо-влакым член шот дене лончылаш, вес мут гыч лийше шомак-влакын ышталтме йоныштым ончыкташ.
53	Мут вашталт-маш да мут ышталт-маш	У шинчымашым налме урок	Мут вашталтмаш. Мут ышталтмаш. Нунын коклаште икгайлык да ойыртм.	<i>Палышаш:</i> мутын вочмык (падеж), числа да лица дене вашталтмыже; суффикс, приставке, шомак ушалтме да мужырлалтме дене	Практический паша. Мут-влакым ыш-тымаш да вашталты-маш.	Учебникысе 305-ше паша (147 – 148 с.) – ойырым мут-влакым возен лукташ, состав дене

				вес лексический значения мут-влакын ышталтмышт. <i>Моштышаш:</i> мутын ышталтме да ваш- талтме йӧнлаштым ойырышаш; тӱн ойыртемаштым ончыктышаш.		лончылаш; йомакыште умбакыже мо лиймым йомак книга почеш рашемдаш.
54	Мут ышталтме морфоло- гический йӧн	У шин- чымашым налме урок	Мут-влакым ыштыме йӧн- влак: морфо- логический (суффикс полшымо дене) да лексико- синтаксический (мут ушалтмаш да мужыр- лалтмаш) йӧн- влак.	<i>Пальишаш:</i> у шомак- влакым ыштыме йӧн- влакым. <i>Моштышаш:</i> мут ышталтме тӱн йӧн- влакым кучылтшаш; лӱм мутым, пале мутым, наречийым, глаголым вес мутла гыч суффикс-влак полшымо дене ыштышаш; нине ойлымаш ужашлам ышташ полшышо, чӱчкыдын кучыл- талтше суффикслам вес мутлашке ушен моштышаш.	Практичес- кий паша. Мут- влакым морфоло- гический йӧн дене ыштымаш.	Учебникысе 312-шо паша (151 с.) – суффиксан шомаклаште у мут ыш- тыше ужашлам ончыкташ.
55	Мут ышталтме лексико-	У шин- чымашым налме	Мут ышталтме лексико- синтаксический	<i>Пальишаш:</i> мутым ушымо да мужырлымо дене у мутын	Практичес- кий паша. Йыгырмут-	Учебникысе 319-ше паша (155 с.) – вес

	синтаксический йөн	урок	йөн. Иыгымутым возымаш.	ышталтмыже; иыгымут-влакын шочмышт. <i>Моштышаш:</i> мут-влакым ушен да мужырлен; иыгымут-влакым чын возышаш; мутын кузе возалтшашыжым орфографий мутер почеш тергышаш.	влакым чын возымаш.	мут гыч лийше шомак-влакым возен лукташ, мут ыштыше ужашыштым ончыкташ. Йоча 320-шо пашамат ойбырен налын кертеш – синоним мутер дене паша, мутым состав дене лончылаш.
56	«Мутын составше» да «Мутын ышталтмыже да вашталтмыже» теме-влакым иктешлы-маш	Практикум урок	«Мутын составше» да «Мутын ышталтмыже да вашталтмыже» теме-влакым умылымым тергымаш.	<i>Моштышаш:</i> тунемме теме-влак почеш темлыме йодыш-влаклан чын вашмутым пуэн кертшаш.	Тест почеш шинчыма-шым тергымаш.	Посна йочалан индивидуаль-ный паша-влак.
57	Диктант	Шинчыма-шым тергыме	Мутын составше. Мутын	<i>Моштышаш:</i> лудмо почеш возышаш; шке йонгылышым муын	Грамматический пашан	Монгылан паша ок пуалт.

		урок	ышталтмыже да вашталтмыже. Грамматический заданий.	моштышаш; грамматический пашам шуктышаш.	диктант.	
Морфологий да орфографий						
58	Ойлымаш ужаш нерген ушешта- рымаш	Ушешта- рыме урок	Морфологий нерген ушештарымаш. Самостоятель- ный да служеб- ный ойлымаш ужаш-влак.	<i>Пальишаш:</i> морфологий нерген, түрлө ойлымаш ужаш- влак нерген. <i>Моштышаш:</i> самостоятельный да служебный ойлымаш ужаш-влакым ойыркалышаш; тунемме ойлымаш ужаш-влакын түн ойыртемьштым ончыктен моштышаш; посна признак почеш примерым каласышаш.	Ончыч тунеммым тергымаш.	Учебникысе 327-ше паша (159 с.) – текстын түн шонымашы- жым рашемдаш, глаголым да глагол форман мут- влакым удыралаш. Йоча 328-ше пашамат шуктен кертеш – план почеш шонкалыма- шан текстым возаш.
Лұм мут						
59	Лұм мутын ойыртем- же-влак	Комбини- рованный урок	Лұм мут нерген ончыч тунеммым ушештарымаш.	<i>Пальишаш:</i> лұм мутын морфологический ойыртемжым да синтаксический	Практичес- кий паша. Словарный диктант.	Учебникысе 351-ше паша (172 с.) – текстым

			Лўм мутын ойлымаш ужапш ойыртемже. Чонан да чондымо (одушевленный да неодушевленный) предметым ончыктышо лўм мут-влак. Собственный да нарицательный лўм мут-влак.	рольжым. <i>Моштышаш:</i> лўм мутым моло ойлымаш ужапш коклаште ужын; тудын чонан да чондымо предметым ончыктымыжым палышаш; мариий йылмын законжылан келшышын йодышым шындышаш; собственный да нарицательный лўм мут-влакым чын возышаш.		лудын лектын, шкегыч вес текстым пий але пырыс нерген чонаш. Йоча 352-шо пашамат шуктен кертеп – текстым руш йылме гыч марлашке кусараш.
60	Лўм мутын числаже	У шинчымашым налме урок	Лўм мутын единственный да множественный числаже. Единственный числаште гына каласалтше лўм мут-влак. Шотлымо чот мут почеш, тыгак <i>шуко, шагал, ятыр, икмыняр</i> шомак почеш лўм мутын	<i>Палышаш:</i> лўм мутын числа ойыртемжым, икмыняр мут пелен кузе кучылталтмыжым. <i>Моштышаш:</i> лўм мутын числа формажым чын кучылтпаш; единственный числаште гына кучылталтше лўм мут-влакым ойышто чын кучылтпаш; лўм мутан предложений-влакым чын чонгышаш.	Практический паша.	Учебникысе 359-ше паша (176 – 177 с.) – текстым возен налаш, предложений-влакым член шот дене лончылаш, ойлымаш ужашым ончыкташ. Йоча 360-шо пашамат шуктен

			единственный числаште каласалтмыже. <i>Нине,</i> нуно олмештыш мут почеш лўм мутын множественный числаште каласалтмыже.			кертеш – тезис-план почеш «Куэн ойгыжо» текстым чонаш.
61	Лўм мутын лицаже	У шин- чымашым налме урок	Лўм мутын лица дене вашталт- мыже. Лица суффиксан (притяжатель- ный суффиксан) лўм мутым возен мош- тымаш, чын кучылтмаш.	<i>Пальиаш:</i> лўм мутын лица дене вашталтме ойыртемже. <i>Моштышаш:</i> лица суффиксан лўм мутым чын возышаш; пералтышдыме гласный мучашан лўм мут-влакым, родо- тукымым ончыктышо лўм мут-шамычым лица дене чын вашталтышаш.	Практичес- кий паша. Лўм мутым числа да лица дене вашталты- маш.	Учебникысе 375-ше паша (183 – 184 с.) – темлыме план почеш «Шошо кудывечыш толеш» текстым чонаш. Йоча 376-шо пашамат шуктен кертеш – текстым возен налаш, ойлончо- влакым члсн шот дене лончылаш,

						лўм мутын лица суффикшым ончыкташ.
62	Лўм мутын вочмык (падеж) дене вашталт- мыже	У шин- чымашым налме урок	Марий йылмысе лўм мут-влакын вочмык дене вашталтме ойыртемже-влак. Вочмык мучаш- влакым возен моштымаш.	<i>Пальшаш:</i> чонан да чондымо предмет- влакым ончыктышо лўм мут-влакын вочмык дене вашталтмышт. <i>Моштышаш:</i> лўм мут-влакым вочмык дене вашталтышаш да вочмык мучашым чын возен моштышаш.	Практичес- кий паша. Лўм мутым вочмык дене вашталты- маш.	Учебникысе 383-шо паша (187 с.) – вочмык муча- шым ешарен, текстым во- зен налаш. Йоча 384-ше пашамат шук- тен кертеш – текст гыч лўм мут-влакым возен лукташ да состав дене лончылаш.
63	Лўм мутын ышталт- мыже	У шин- чымашым налме урок	Лўм мутым ыштыше морфологичес- кий да лексико- синтаксический йөн-влак. Лўм мут-влакым ыштыше суффикс-влак. Йыгымут- влакым	<i>Пальшаш:</i> лўм мут- влакым ыштыме йөн- влак. <i>Моштышаш:</i> у лўм мут-влакым ыштышаш, ышталтме йоныштым ончыктышаш; сложный лўм мут- влакым чын возышаш. Йыгымут-влакым	Практичес- кий паша. У лўм мут- влакым ыштымаш.	Учебникысе 391-ше паша (191 с.) – ойырымо лўм мут-влакым морфологи- чески лончылаш. Йоча 392-шо пашамат шуктен

			возымаш. Лўм мутым лончылымо радам.	возымо годым кокытеланыме годым орфографий мутер дене пайдаланышаш. Лўм мутым морфологически лончылышаш.		кертеш – лўм мут-влакым возен лукташ, составышым ончыкташ, ик мутым морфологически лончылаш.
64	«Лўм мут» темым иктеш-лымаш	Практикум урок	«Лўм мут» темым умылымым тергымаш.	<i>Моштышаш:</i> тунемме теме почеш чыла йодышлан вашмутым чын пуышаш.	Тест почеш шинчыма-шым тергымаш.	Посна йочалан индивидуаль-ный паша-влак.
65	Диктант	Шинчыма-шым тергыме урок	Лўм мут. Грамматический паша.	<i>Моштышаш:</i> лудмо почеш возышаш; шке йонгылышым кычал мушаш; грамматический заданийым шуктышаш.	Грамматический пашан диктант.	Монгылан паша ок пуалт.
66 – 67	Ойырен налме теме почеш иктеш-лымаш	Конферен-ций урок	Йочан ойырен налме теме почеш выступленийже.	<i>Моштышаш:</i> ойырен налме теме почеш йолташ-влак ончылно ойлен; теме почеш теоретический материал палымым ончыктышаш, пример дене пентгыдемден кертшаш.	Шымлыме паша почеш выступ-лений.	Посна йочалан индивидуаль-ный паша-влак.
68	Резерв-ный урок					

Туныктымo гoдым кучылтшаш материал

1. Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В. Марий йылме: 5-ше класслан учебник. – Йошкар-Ола: Марий книга савыктыш, 2007.
2. Иванова Е.М., Воронцова Т.Н. Марий йылме дене дидактический материал. – Йошкар-Ола: Марий полиграфическо-издательский комбинат, 1997.
3. Учасв З.В. Марий йылме. Теорий: 5 – 9 класслан учебник. Йошкар-Ола: Марий книга савыктыш, 1993.
4. Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В. Марий йылме. 5 класс: Методический польш. – Йошкар-Ола: Марий книга савыктыш. ГОУ ДПО (ПК) С «Марий образований институт», 2008.
5. Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В. Изложений сборник: 5 – 9 класслаште туныктышо-влаклан. – Йошкар-Ола: Марий книга савыктыш, 2010.
6. Кузнецов В.В., Кузнецова Н.В. Йылме лывыртыме паша: 5 – 6 класс. – Йошкар-Ола: Марий туныктыш институт, 2002.

Шинчымашым тергаш кучылтшаш диктант-влак

Палемдымаш: диктант-влак тунемме раздел-влакым иктешлышаш улыт.

Марий улам

Мый Марий Элыште илем. Тыште пүртүс эн мотор. Кайык-влакшат сылнырак муралтат. Тыште пеледыш эн чеверын пеледеш. Калыкат пеш поро. Кузе чот мый шочмо мландем йöратем!

Моткоч сöрал мыйын ялем. Тыште пушентгыжат ладырарак, снегыжат тамлырак, вудшат яндаррак. Пошкудем-влак шке пашашт дене чапым муыныт.

Могай кугу да виян мемнан ешнаже! Тумо гай патыр изам-влак паша дене чапланат. Аватат мыйын эн сас, эн поро, весела.

Элем мучко чапланыше школемат моткоч чот йöратем. Лачак тыште мый шочмо марий йылмем дене кугешнаш тунемынам.

Марий улам, марла ойлем, марий улмем дене кугешнем! (К. Соловьева семен) – 86 мут.

Ешартыш паша:

1. *Кайык-влакшат сылнырак муралтат* ойлончым член шот дене лончылыза.
2. *Чапланат* шомакым состав дене лончылыза.
3. *Мотор* мутлан синоним-влакым возыза.

Ер серыште

Ялыш вольык күтү пörтылмö жап. Мый ер түрыштö лудым ванен шинчем. Ер лапка серан, куакш. Тудо кок могырышкыла шарлен кия. Верын-верын вүд ўмбак арама тайнен шога. Сер воктене нугыдо кияк атыланен. Вүд ўмбалнысе лопшудо вүд йымак волен. Ер икмыняр яндарештын. Йырым-йыр тумер лўшкен шога.

Кумдан ташлымыж годым шошымсо Юл тиде срымат авалта. Тунам тыгай вереш кол мörтнўым кышкен кода. Шошо вүд чакнымек, ер шке олмышкыжо возеш, тышпанак мörтнўö илана. Вара шуко-шуко мольо-влак лийыт, нуно кенеж гоч кушкыт. Тыге шыжым лудо-влаклан сай кочкыш сшаралтеш. (А.Мичурин-Азмекей) – 83 мут.

43

Ешартыш паша:

1. Кок йўкым ончыктышо букван мут-влакым возен лука.
2. Йўкым ончыктыдымо букван мут-влакым серен лука.
3. *Шуко* шомаклан синоним-влакым возыза.
4. Пытартыш ойлончым член шот дене лончылыза.

Пызле

Мокей кугызан суртшо воктене пызле шога. Тудым шке шынден. Кенеж гоч ужар вургеман ыле, тўвыргö саскам куштыш. Шыжылан пызлыгичке чевергыш, лöзанге.

Йўкшемдаш тўнале, пушенге-влак кенеж вургемыштым кудашыч. Пызлат чаран шогале. Ынде саскаже утыр йошкаргын коеш. Ончалат, да шинчат йымен кая. Кўрлат орлангым, кидыш тулшолым налмет гай чучеш. Укш-влак нелем кечалтыныт, шонет, теве-теве тодылалтыт.

Кылмыктыш. Южгунам кава гыч комбо мамык гай лум велеш. Но пызлылан йокрок огыл. Жапын-жапын лого-влак чонештен толыт, чогыматен-чогыматен, кылмен кечалтше саскам авызлат.

– Кочай, пызлыгичкым огыт кодо вет, чыла пытарат. Айда поген налына, – мане икана Аркаш.

– Огына пого, тек чўнгышт, вет нунылан илен лекташ кўлеш, – вавештыш кочаже. (А.Новиков) – 99 мут.

Ешартыш паша:

1. Текст гыч икгай членан ойлончым возен лука да член шот дене лончылыза.
2. Диалогысо ик репликым вияш оян ойлончо семын возен ончыктыза.
3. *Йокрок* шомаклан синонимым шоныза.

Уна

Лудо тўшка капкаш содомлен пурыш. Почешышт ирлудат тольо. Йырым-йыр шишланен ончале, вўдан вол деке мийыш, нерым чыкыш, но йўштылаш ыш пуро. Очыни, тудын кочмыжо шуын.

– Кочкыш воктенетак вет! Сайынрак ончал, сайынрак, – йышт кутыра Тарля кова.

Молю лудо-шамыч кочкыш вол дек куржын колтышт, тудат лишеме. Кова таче лўмынак пырчим пыштен.

Ирлудо молю семынак кочкыш ден йўыш коклаште мўнгеш-оньыш куржталаш тўнале. Оза лудо-влак тудын деке тунемыныт, ни огыт чўнтў, ни поктен огыт колто.

✚ Озакува вуйым пудырата: «Тулыкеш кодшо лудо мо? Ала ашныме лудо-влак дене вашлийынат, келшен шинчыныт?»

Вараже ирлудо Шарикын опытыжланат тунем шуо. (Ю.Артамонов) – 91 мут.

Ешартыш паша:

1. Текст гыч кыдежан ик ойлончым возен лука да член шот дене лончылыза.

2. Вияш оян ойлончым кычал муза да тудлан схемым ыштыза.

3. *Кочмыжо* шомакым состав дене лончылыза.

Марий тўр

Изиэм годым ўдыр-влак шинчаш погынат ыле. Тўрым тўрлышыштла, мурсемым шуйдареныт. Име вынер ўмбалне писын коштеден, сылне тўр шочын. Марий тўр чиялан поян огыл гынат, пеш мотор, шочмо муро гаяк сылне.

Ала-кунам ожнак марий калык тўрлеман вургемым чияш тўналын. Археолог-влак Виче ден Вўтла лишне акрет годсо илем олмым кўнчымышт годым тошто ўзгарлам муын луктеденыт. Ўзгар ўмбалне чўчкыдынак лодкален ыштыме тўр лийын. Тиде тўрыштў той тўкан шордым, лузга оржан ожым, лаштыра укшан кожым ужат. Тошто тўр кызытсе марий тўрым ушештара. Мемнан жапысе тўрыштат янлык вуйын ўмылкажым, кошар вуян кожын укшлажым ужаш лиеш. (К.Васин) – 90 мут.

Ешартыш паша:

1. Архаизм радамыш вончышо мут-влакым возен лука.

2. Пытартыш ойлончым член да ойлымаш ужаш шот дене лончылыза.

3. *Лаштыра* шомаклан синоним радамым ыштыза.

Немда

Немда вўдын корныжо кужу. Тудо Кужэнер районысо изи памаш гыч тўнгалеш. Вяткыш шумеш олыкла гоч кадыргыл йога. Немдаште вўдвакшат уло. Сандене кенезым пўен шындат, вўд сер дене тōрак темын шинчеш. Вўдшō келге, яндар. Кенезым шырарен ончышо шōртнō кече дене шийын-шōртннын йылгыжше Немда моткоч тыматлын коеш. Но шыжым да шошым ўчымат ышташ йōрата.

Йўран шыже кечын арык гоч кеч-мыняр вўдым йоктаре, садак Немдам кучен от керт. Тудо серже гоч лектеш, шканже корным вик почеш. Шошо вўдшор толын шумек, теле гоч малыше энер поснак шыде. Тудо верыштыже тарванылеш, ийым каткала. Вакшым жолтат гынат, серже гыч лектеш, кайыме корнысо чыла мешанчыкым йоктарен нангая. Тыгай годым Торьял селаште илыше-влак больницышкат пуш дене веле коштыт. (Б.Данилов) – 110 мут.

Ешартыш паша:

1. Мут ушалтме да мужырлалтме йōн дене лийше йыгырмут-влакым возен лукса.
2. Собственный лўм мут-влакым текстыште палемдыза.
3. *Тыматле* шомаклан синоним радамым ыштыза.

Шошо

Эше шукертат огыл мамык тōшак гай пушкыдо лум мланде ўмбалым левед кийыш. Ынде тудо тайыл дене коремлашке йоген вола. Кажне лакыште, изи да кугу лоп верлаште – чыла вере вўд. Ер-влак ташлен шинчат. Телым лум йымалне мален кийыше мланде, шерже теммеш шошо вўдым йўын, уло онжо дене ласкан-ласкан шўла.

Шыжым кайыше кайык-влак шочмо-кушмо кундемышкышт уна семын пōртылыныт. Ялысе пушенге вуйлаште лым лийде шырчык-влак шўшкат, чомала рокмалтен-рокмалтен колтат.

Кече лекме дене тōрак йылдырий турий-влак канде кавашке кўзат. Нур шинча гыч йоммешке нōлтытат, кўшкō кудалтыме кў семын мланде ўмбака шунгалт волат. Вара уэш чўчкен кўзат. Тыге икте-весеышт дене кечыгут ўчашат. (А.Мичурин-Азмскей) – 97 мут.

Ешартыш паша:

1. Икымше ойлончым член шот дене лончылыза.
2. *Вуйлаште* шомакым состав дене лончылыза.
3. Текст гыч кўэмалтше ойсавыртышым возен лукса.

ШИНЧЫМАШЫМ ТЕСТ ПОЧЕШ ТЕРГЫМАШ

«Фонетике» теме почеш шинчымашым тергымаш

1. Марий йылмыште мыняр йонйӱк (гласный) уло?

А) 12 Б) 10 В) 8

2. Мыняр сонйӱк (согласный) уло?

А) 22 Б) 27 В) 36

3. Марий алфавитыште мыняр буква уло?

А) 27 Б) 36 В) 33

4

4. Мыняр йонг (гласный) буква уло?

А) 12 Б) 10 В) 8

5. Мыняр сонг (согласный) буква уло?

А) 33 Б) 27 В) 22

6. *Яра* мутым ик корно гыч весыш кушто чын вончыктарыме?

А) я-ра Б) яр-а В) вончыктараш огеш лий

7. Кушто йонылыш каласыме?

А) мутышто буква эре йӱкым ончыкта

Б) согласный йонг да пич (звонкий да глухой) лиеш

В) гласный-влак пералтышан да пералтышдыме (ударениян да ударенийдыме) лийыт

8. Йонг да пич (звонкий да глухой) сонйӱк мужыр-влакым кушто йонылыш ончыктымо?

А) б – п

А) в – ф

А) ж – ш

Б) д – т

Б) б – т

Б) з – с

В) в – к

В) г – к

В) ш – с

9. Кок йӱкан буква радамым кушто чын ончыктымо?

А) с, ё, ю, я Б) с, ё, у, я В) с, о, ю, я

10. Э букван возалтмыш нерген кушто йонылыш каласыме?

А) мутышто э шокта гын, эре э буквам возыман

Б) мут тӱналтышыште э шокта гын, э возалтеш

В) мут покшелне да мучашыште гласный деч вара э возалтеш

11. Кушто чын возымо?

А) ньога	А) шолем	А) оръен
Б) нега	Б) шольем	Б) оръен
В) нога	В) шольым	В) орйен

12. Могай мут-влакым йонгылыш возымо?

А) Вачий	А) ий	А) кўтў
Б) изий	Б) ўй	Б) чўчў
В) марий	В) кўй	В) мў

Чын вашмут-влак

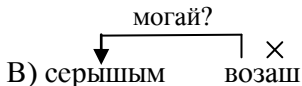
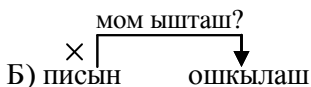
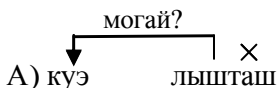
1. в. 2. б. 3. б. 4. а. 5. в. 6. в. 7. а. 8. в, б, в. 9. а. 10. а. 11. а, в, а.
12. б, в, в.

«Муткылдыш да мутлончо» теме почеш шинчымашым тергымаш

1. Кудыжо муткылдыш огыл?

- А) канде каваште
- Б) пыл иеш
- В) каваште иеш

2. Кушто тўн да рашемдыше мутым йонгылыш ончыктымо?

3. Увертарыше ойлончо (повествовательный предложений)

мом ончыкта, палемдыза.

- А) темлен каласа
- Б) шўден каласа
- В) иктаж-мом увертарен каласа

4. Каласыме цель дене ойлончо могай лийын ок керт?

- А) восклицательный
- Б) повествовательный
- В) вопросительный

5. Подлежащий нерген кушто чын каласыме?

- А) утларакше именительный вочмыкышто (падежыште) шогышо лўм мут да олмештыш мут дене каласалтеш
- Б) лўм мут дене гына каласалтеш
- В) эре именительный вочмыкышто шогышо лўм мут дене каласалтеш

6. Сказуемый нерген кушто чын каласыме?

- А) глагол дене гына каласалтеш
- Б) глагол, лўм мут да пале мут дене каласалтеш
- В) глагол але лўм мут дене веле каласалтеш

7. Кушто предложенийын негызшым чын ончыктым?

- А) определений + подлежащий
- Б) подлежащий + дополнений
- В) подлежащий + сказуемый

8. Ешартыкан (дополнения) муткылдышым ончыктыза.

- А) чеве́р шовыч
- Б) школышко касем
- В) авам дене касем

9. Рашемдыкан (определения) муткылдышым ончыктыза.

- А) лыжге вола
- Б) куэ лышташ
- В) мландым леведеш

10. Умландарыше член нерген кушто йонгылыш каласыме?

- А) верым, жапым, действий кузе лиймым ончыкта
- Б) верым да жапым ончыкта
- В) предметын могай улмыжым ончыкта

11. Распространенный огыл ойлончым ончыктыза.

- А) Шольым модеш.
- Б) Изи шольым модеш.
- В) Шольым шкетын модеш.

12. Икгай членан ойлончышто знаком кушто йонгылыш шындыме?

- А) Тунемше лудеш да писын воза.
- Б) Тунемше лудеш, писын воза.
- В) Тунемше лудеш, да писын воза.

13. Икгай член-влак ончылно иктешлыше мут шогымо годым могай знак шындальтеш?

- А) тире
- Б) кок точко
- В) запятой

14. Савырныммут (обращений) нерген кушто йонгылыш каласыме?

- А) обращений эре знак дене ойыралтеш
- Б) ойлончышто подлежащий лиеш
- В) кóлан ойлымым ончыкта

15. Кыдежан ойлончым (сложный предложенийым) палемдыза.

- А) Ерге кугу, но ко́жо шагал.
- Б) Кече онча, но ок ырыкте.
- В) Роза мотор, но шу́ркала.

16. Кушто знакым йонгылыш шындыме?

- А) Туныктышо мане: «Пеш сай!»
- Б) «Пеш сай!»; мане туныктышо.
- В) «Пеш сай!», – мане туныктышо.

17. Диалог шотышто мом йонгылыш каласыме?

- А) реплике тире дене тўналеш
- Б) кок але утларак еҥын ойлымыжым диалог маныт
- В) реплике кавычкеш налалтеш

Чын вашмут-влак

1. б. 2. б. 3. в. 4. а. 5. а. 6. б. 7. в. 8. в. 9. б. 10. в. 11. а. 12. в. 13. б. 14. б. 15. а. 16. б. 17. в.

«Синтаксис да пунктуаций» теме почеш шинчымашым тергымаш

1. Мо тугай пунктограмме?

- А) диалогысо репликым возымаш
- Б) вес шонымашым у корно гыч тўнамаш
- В) пунктуаций правиллан келшен толшо знакым шындымаш

2. Кудо ойлончышто знакым йонгылыш шындыме?

А) «У ий дене!» – Толя, Ваня куанен пелештат.

Б) «У ий дене!»: Толя, Ваня куанен пелештат.

В) – У ий дене! – Толя, Ваня куанен пелештат.

3. Могай ойлончым йонгылыш чонгymo?

А) Меран лумеш чапа сүретлалтын.

Б) Ош лум мландым эркын леведеш.

В) Кечыште лум чинчыла йылгыжеш.

4 Мо тугай текст?

А) шонымашым кошартен каласымаш

Б) грамматикын законжо почеш келыштарыме ой

В) шонымаш да грамматике шотышто кылдалт шогышо

5
Ойлончо-влак

5. Могай ойлончым йонгылыш лончылымо?

А) Каникул – вучымо жап.

Б) Теле кече йўштö.

В) Лум шинчам йымыктара.

6. Могай йодыш ешартыкын (дополненийын) огыл?

А) могай?

Б) молан?

В) мо дене?

7. Могай йодыш рашемдыкын (определенийын) огыл?

А) кунамсе?

Б) кусо?

В) кузе?

8. Могай йодыш умландарыше членын огыл?

А) кушко?

Б) кöн?

В) кушан?

9. Распространенный огыл ойлончо нерген кушто чын каласыме?

А) главный член-влак дене гына каласалтше

Б) кок мут гыч шогышо

В) кўчык ойлончо

10. Распространенный огыл ойлончым палемдыза.

А) Ояр кече.

- Б) Кече чоян шыргыжеш.
- В) Мардеж урмыжеш.

11. Кушто кыдежан ойлончо (сложный предложений) нерген йонылыш каласыме?

- А) кок але икмыняр ойлончо гыч шога
- Б) шуко мутым ушен шога
- В) ойлончын икмыняр негызше лиеш

12. Кыдежан ойлончым палемдыза.

- А) Тылзат онча, да ок ырыкте.
- Б) Пасушто мардеж шўшка да йёсын урмыжеш.
- В) Олмаже чевер, да көргыжё шукшан.

13. Могай ойлончышто знакым йонылыш шындыме?

- А) Тувырем тоштемьн гынат, мыланем тудо келша.
- Б) Чыла пашам шуктынет, гын эр кынешаш тунемман.
- В) Шуко палаш маньн, ме книгам йёратен лудына.

14. Вияш оян ойлончо нерген кушто йонылыш каласыме?

- А) сьнын ойжым кўчыкын каласыме
- Б) сьнын ойжым вашталтыде каласыме
- В) вияш оян ойлончо кок ужаш гыч шога

15. Диалог нерген кушто чын огыл каласыме?

- А) кок але утларак сьнын мутланьмыштым ончыкта
- Б) реплике-влак гыч шога
- В) чыла знак вияш оян ойлончысо гаяк шьндалтеш

Чын вашмут-влак

1. в. 2. б. 3. а. 4. в. 5. б. 6. а. 7. в. 8. б. 9. а. 10. в. 11. б. 12. в. 13. б. 14. а. 15. в.

«Лексике» теме почеш шинчымашым тергымаш

1. Умылымашым кушто чын пуымо?

- А) йылмысе чыла шомакым пырляже лексике маньт
- Б) йылмысе посна мут-влакым лексике маньт
- В) йылмысе ой-влакым лексике маньт

2. Мутын лексический значенийже мом ончыкта?

- А) предметым да тудын мом ыштымжым

- Б) предметым, тудын палыжым да чотшым
В) предметым, тудын палыжым, чотшым, мом ыштымыжым

3. Мутын грамматический значенийже мом ончыкта?

- А) мутын вочмык (падеж) дене вашталтмыжым
Б) глаголын лица да числа дене вашталтмыжым
В) мутын кузе вашталтмыжым

4. Йылмын мут поянлыкшым наукин могай ужашыже тунемеш?

- А) фонетике
Б) лексикологий
В) синтаксис

5. Мо тугай ик значениян мут?

- А) ик лексический значениян
Б) ик грамматический значениян
В) ик умылымашым ончыктышо муткылдыш

6. Мо тугай шуко значениян мут?

- А) икмыняр грамматический значениян мут
Б) икмыняр лексический значениян мут
В) ик умылымашым ончыктышо икмыняр мут

7. Мо тугай вончештарыме значениян мут?

- А) ик шомак олмеш весым кучылтмаш
Б) икмыняр умылымашым ончыктышо шомак
В) вес лексический значений дене кучылталтше шомак

8. Кудо сочетанийыште мут тўн значенийже дене кучылталтын?

- А) имным туараш
Б) нлым весе ўмбаке туараш
В) шыдым туараш

9. Омоним нерген кушто чын каласыме?

- А) ик семын каласалтше да возалтше мут сочетаний-влак
Б) ик семын каласалтше да возалтше мут-влак
В) ик семын возалтше мут-влак

10. Синоним нерген кушто чын каласыме?

- А) лишыл але икгай лексический значениян мут
Б) икгай возалтше мут-влак
В) икгай возалтше, но значенийышт дене ойыртемалтше мут-влак

11. Антоним нерген кушто чын каласыме?

А) ваштарешла значениян, но икгай возалтше мут-влак

Б) ваштарешла лексический значениян мут-влак

В) икгай возалтше, но тўрлў значениян мут-влак

12. Кудо мутым але муткылдышым профессионализмлан шотлыман?

А) пу пўрт

А) пеледыш шырка

А) йол

Б) мут сочетаний

Б) сылнылык

Б) айдеме

В) ўстелтўр

В) шошо

В) тырма

13. Могай мутшо руш йылме гыч пурен?

А) илем

А) сакыр

А) кож

Б) пўрт

Б) вўд

Б) моко

В) лар

В) руаш

В) тул

14. Могай мутшым архаизмлан шотлыман?

А) шогавуй

А) оза

А) полицейский

Б) плуг

Б) кул

Б) милиционер

В) тырма

В) вуйлатыше

В) урядник

15. Кудо мут неологизм лиеш?

А) воин

А) культур

А) кончер

Б) салтак

Б) тўвыра

Б) сцене

В) сарзыен

В) искусство

В) клуб

16. Могай мутер марий йылме дене эше уке?

А) «Марий фразеологий мутер»

Б) «Марий антоним мутер»

В) «Марий синоним мутер»

Чын вашмут-влак

1. а. 2. в. 3. в. 4. б. 5. а. 6. б. 7. в. 8. а. 9. б. 10. а. 11. б. 12. б, а, в. 13. в, а, б. 14. а, б, в. 15. в, б, а. 16. б.

«Мутын составше» теме почеш шинчымашым тергымаш

1. Мутвож нерген кушто йонгылыш каласыме?

А) тўн значенийым нумалеш

- Б) вашталташ лийдыме ужаш
В) вес мут дене ушна

2. Мутмучаш нерген каласыме кушто чын огыл?
А) вес мутым ышташ кучылталтеш
Б) ик мутым вес мут дене кылдаш кучылталтеш
В) вашталтше ужаш

3. Суффикс нерген кушто йонгылыш каласыме?
А) вес мут дене ушышо ужаш
Б) мутын грамматический формажым вашталта
В) вес мутым ышташ полша

4. Мутын могай ужашыже муттӱнгыш ок пуρο?
А) приставке
Б) мутмучаш
В) суффикс

5. Кушто нулевой мутмучаш огеш лий?
А) пале мут ден наречийыште
Б) лӱм мутын именительный вочмык (падеж) формыштыжо
В) эртыше жап глаголын 3-шо лица ед. числа формыштыжо

6. Приставке нерген кушто йонгылыш каласыме?
А) мутвож ончылно шогышо ужаш
Б) вес мутым ыштыше ужаш
В) вес грамматический формым ыштыше ужаш

7. Кушто муттӱнгом йонгылыш ончыктымo?

А) <u>кидем</u>	А) <u>кӱ</u>	А) <u>писе</u>
Б) <u>кидым</u>	Б) <u>нигӱ</u>	Б) <u>писын</u>
В) <u>кидыс</u>	В) <u>кӱлан</u>	В) <u>писылан</u>

8. Кушто мутмучашым чын огыл ончыктымo?

А) мӱнгы ^м	А) ожно ☐
Б) книга ^м	Б) урем ☐
В) пӱрт ^м	В) кайыш ☐

9. Кушто суффиксым йонгылыш ончыктымo?

А) ошман ^н	А) тӱмыр ^{зӱ}

Б) кидан
В) оксан

Б) счызе
В) колызо

10. Мутвожым кушто чын огыл ончыктым?

А) пунчым

А) саскаште

Б) куэм

Б) пеледышыште

В) кожым

В) лышташыште

11. Могай мутым состав дене йонгылыш лончылымо?

А) мурызылтан

А) ала-моглан

А) олагорафым

Б) оласылтан

Б) нигом

Б) порткайыкым

В) шовычлан

В) кеч-кунамсе

В) водывычрантым

Чын вашмут-влак

1. в. 2. а. 3. а. 4. б. 5. а. 6. в. 7. в, б, б. 8. в, а. 9. б, в. 10. в, б. 11. а, в, в.

«Мут ышталтмаш» теме почеш шинчымашым тергымаш

1. Мут ышталтме йöным кушто йонгылыш ончыктым?

А) суффикс полшымо дене

Б) приставке полшымо дене

В) мутмучаш полшымо дене

2. Кок мутым ушымо дене могай шомак ок лий?

А) составной

Б) сложный

В) мужыран

3. Пырля ушалтше могай мутым йонгылыш возымо?

А) йолгорно

А) олакорак

Б) кечейол

Б) урвоч

В) кудывече

В) авагашта

4. Приставкан могай мутым чын огыл возымо?

- А) нигö
- Б) керек-кө
- В) кеч-гушан

5. Мут ышталтме морфологический йöным кушто чын ончыктымo?

- А) суффикс полшымо дене
- Б) мут ушалтме дене
- В) мут-влак мужырлалтме дене

6. Лексико-синтаксический йөнлан куджо ок шотлалт?

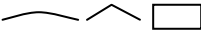
- А) мут ушалтмаш
- Б) мут мужырлалтмаш
- В) суффиксым ушымаш

7. Могай мут-влакым состав дене йонгылыш лончылымо?

А) $\widehat{\text{и}}\widehat{\text{лыш}}\square$	А) $\widehat{\text{у}}\widehat{\text{ргы}}\widehat{\text{зо}}$	А) $\widehat{\text{й}}\widehat{\text{ом}}\widehat{\text{дара}}\widehat{\text{ш}}$
Б) $\widehat{\text{и}}\widehat{\text{лем}}\square$	Б) $\widehat{\text{му}}\widehat{\text{ры}}\widehat{\text{зо}}$	Б) $\widehat{\text{па}}\widehat{\text{л}}\widehat{\text{дара}}\widehat{\text{ш}}$
В) $\widehat{\text{и}}\widehat{\text{лыш}}\widehat{\text{ан}}$	В) $\widehat{\text{ко}}\widehat{\text{лы}}\widehat{\text{зо}}$	В) $\widehat{\text{ян}}\widehat{\text{дар}}\square$

8. Могай мужырлалтше мутышто йонгылыш уло?

- А) йыр-йырым
- Б) кумыж-совла
- В) кочкаш-йуаш

9. Могай мут схемалан келша?

- А) шумлаш
- Б) шулдыранам
- В) ойлыштам

10. Могай мут схемалан келшен толеш?

- А) порткайыкем
- Б) пурентаем
- В) камвозам

Чын вашмут-влак

1. в. 2. а. 3. б, а. 4. в. 5. а. 6. в. 7. в, б, в. 8. а. 9. б. 10. а.

Лўм мут теме почеш шинчымашым тергымаш

1. Лўм мут нерген кушто йонгылыш каласыме?

- А) предметым ончыкта
- Б) кӧ? мо? йодышлан вашешта
- В) ойлончышто подлежащий гына лиеш

2. Лўм мут мо дене вашталт ок керт?

- А) вочмык (падеж)
- Б) жап
- В) числа да лица

3. Могай лўм мут чонан (одушевленный) огыл?

- А) рвезылык
- Б) рвезе
- В) сарзе

4. Могай мутлан кӧ? йодышым шындаш ок лий?

- А) вуйлатыше
- Б) ушкал
- В) доярке

5. Кузе каласаш ок лий?

- А) уремыште
- Б) айдемыште
- В) пашаште

6. Наричательный лўм мут нерген кушто чын каласыме?

- А) икгай предмет-влаклан пуымо лўм
- Б) ик предметлан пуымо лўм
- В) посна предметлан пуымо лўм

7. Собственный лўм мут-влакым кузе возаш ок лий?

- А) кугу буква дене тўналын
- Б) кавычкыш налын
- В) изи буква дене тўналын

8. Множественный числаште могай мут-влакым каласаш ок лий?

А) кол	А) тунеммаш
Б) энгер	Б) туныктышо
В) вўд	В) тунемше

9. -*мыт* суффиксым могай мутыш ушаш ок лий?

- А) ава
- Б) понго
- В) коча

10. Могай мутыш -*ла* суффиксым ушымеке, ойлымаш ужаш вашталтеш?

- А) куэ
- Б) кож
- В) шопкер

11. Кудо ойлончышто лўм мутым йонгылыш формо дене кучылтмо?

58

- А) Таңасымашке ятыр ең толын.
- Б) Классыште коло ең шинча.
- В) Нине ең сенгышыш лектыныт.

12. Лица суффиксым кушто йонгылыш ончыктым?

А) книгам [^]	А) венгыч [^]	А) мурыжо [^]
Б) корнем [^]	Б) чўчўч [^]	Б) ешыже [^]
В) кечем [^]	В) шольыч [^]	В) печыже [^]

13. Йыгырмут (сложный лўм мут) нерген кузе каласаш ок лий?

- А) посна возалтеш
- Б) мужырлалтеш
- В) иктыш ушалтеш, пырля возалтеш

Чын вашмут-влак

1. в. 2. б. 3. а. 4. б. 5. б. 6. а. 7. в. 8. в, а. 9. б. 10. а. 11. в. 12. в, а, в. 13. а.

ИДАЛЫК МУЧКО ТУНЕММЫМ ТЕРГЫМАШ

1. Йонгылыш возымо мутлам ончыктыза.

А) куршталаш	А) кў	А) вожынвоч
Б) клуб	Б) мўй	Б) вашполыш
В) под	В) Вачи	В) йолгорно

2. Лончылымо ойлончышто мыняр йонгылыш уло?

Кенгеж кече кава гыч шыратен онча.

А) 1

Б) 2

В) 3

3. Кудо ойлончышто знакым йонгылыш шындыме?

А) «Авай, эше мо дене полшаш?» – пелештыш Саша.

Б) Туныктышына сугынылыш: «Йоча-влак, канышда сай эртыже!»

В) Тамара пелештыш: «Кочай кылмет. Мланде але вўдыжгö».

4. Кушто тыглай ойлончо нерген чыла каласыме?

Кайыкат шочмо кундемыштыже веле мура, игым луктеш.

А) простой, повеств., воскл. огыл, распростр., икгай сказуемыян

Б) простой, повеств., воскл. огыл, распростр.

В) простой, повеств., распростр., икгай сказуемыян

5. Схемылан келшыше мутым ончыктыза:

А) кидвургыштем

А) книгаштышт

Б) мөнгыштем

Б) шўвырзылан

В) шўргемым

В) туныктышо

6. Мут ышталтме йöным кушто йонгылыш ончыктым?

А) нигöм

А) ача-ава

Б) пашазе

Б) колызылан

В) кечшудо

В) кеч-кузе

7. Кудо сочетанийыште синонимым йонгылыш кучылтмо?

А) писын куржаш

А) эркын айдеме

Б) кыве-ково куржаш

Б) кöтырем айдеме

В) чот куржаш

В) пакма айдеме

8. Диалект мутым палемдыза.

А) шўр

А) чулым

Б) лем

Б) тыре

В) шти

В) тале

9. Могай собственный лўм мутым йонгылыш возымо?

- А) Кужэгер район
- Б) Волжск район
- В) Советский район

- А) пеледыш пайрем
- Б) Первый май
- В) У ий

10. Текстым лудын лекса да паша-влакым шуктыза:

- А) текстлан вуймутым пуыза;
- Б) тўн шонымашыжым рашемден возыза;
- В) абзацлан шеледен возен налза;
- Г) тезис, доказательстве да иктешлымашым палемдыза.

Ик эрдене тўгө лектымат, куэ укшышто кечыше кормушкышто кайык-влакын кочмыштым эскерышым. Ик пёрткайык гына өрдыжтө тышке да тушко ончышт шинча. «Молан тудыжо ок коч? – шке самынем шоналтышым. – Ала темын?» Теве весе толын шинче. Шке самынышт чогыматыштат, ончычсо кайыкше кормушкыш волыш. Кочкышым сшараш манын, куэ деке лишемым. Мыйым ужын, кўшнө шинчыше пёрткайыкет чик-чирик йўкым пуыш. Кочшо-влак тунамак вес куэшке выжге чонештышт. А-а, теве кузе улмаш: кайык-влак шке коклаштышт иктым часовойлан ойырат, тудыжо кўлеш годым сигналым пуа. (Г.Кошкин)

Чын вашмут-влак

1. а, в, а. 2. в. 3. в. 4. а. 5. б, а. 6. а, б. 7. б. 8. в, б. 9. б, а.

Вуйлымаш

Умылтарен возымаш.....	3
«Марий йылме» предметым тунемме тунг содержаний.....	4
Урок шот дене тематический планирований.....	12
Шинчымашым тергаш кучылтшаш диктант-влак.....	42
Шинчымашым тест почеш тергымаш.....	46
Идалык мучко тунеммым тергымаш.....	58

Учебно-методический изданий

**Кузнецов Валерьян Васильевич
Кузнецова Нина Васильевна**

МАРИЙ ЙЫЛМЕ

V класс

Паша программе

Учебно-методическое издание

**Кузнецов Валерьян Васильевич
Кузнецова Нина Васильевна**

МАРИЙСКИЙ ЯЗЫК

V класс

Рабочая программа

На марийском языке

Редактор Г.И. Армякова
Компьютерная верстка И.В. Бурмановой

Подписано к печати 03.09.2013. Бумага офсетная. Гарнитура Тип Таймс.
Усл.печ.л. 4,0. Учетно-изд.л. 3,65. Тираж 300.

Отпечатано в ГБОУ ДПО (ПК) С «Марийский институт образования»,
424918, г. Йошкар-Ола, с. Семеновка, ул. Интернатская, 7.

